

Asia: VN/22156/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi eräiden kuntien yhteistyöstä merialueen suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan järjestämisessä sekä laiksi pelastuslain 111 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Yhteenveto kommentteistanne hallituksen esitysluonnoksesta lausuntokoosteen laatimista varten

Kotkan kaupunki pitää esityksen tavoitteita perusteltuina ja tärkeinä. Suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunta edellyttää tehokasta ja selkeästi organisoitua yhteistyötä, sillä yksittäisen kunnan resurssit eivät riitä suuronnettomuuksien hallintaan. Kotkan kaupunki näkee, että suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan johto- ja koordinoituvastuun olisi kuitenkin perustelua kuulua pelastuslaitoksille, joilla on paras valmius ja osaaminen toimia vaativissa, nopeasti muuttuvissa tilanteissa. Kuntien roolin tulisi painottua asiantuntijatehtäviin ja virka-avun antamiseen. Jo voimassa olevan lain perusteella voidaan sanoa, että lain velvoitteiden täyttäminen suurten alusöljyonnettomuuksien jälkitorjunnan hoitamiseksi on kunnille hankalaa.

Ongelmallisena pidetään myös sitä, että suurten merialueella tapahtuvien alusöljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitorjunnan rahoitusvastuu jää rannikkokunnille. Merialueen suuronnettomuuksien jälkitorjuntakustannukset ovat mittaluokaltaan eri tasoja kuin maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen kustannukset. Yksittäisen suuren alusöljyvahingon jälkitorjunta aiheuttaa kunnalle suunnittelemattomia kuluja, jotka kunnan on esityksen mukaan katettava ensin itse ja vasta tämän jälkeen ryhdyttävä perintätoimenpiteisiin vahingon aiheuttajaa kohtaan. Kansainvälisillä merialueilla tapahtuvien suurten alusöljy- tai kemikaalionnettomuuksien vahingonaiheuttajan selvittäminen voi olla mahdotonta. Tarvittaessa ympäristövahinkorahastosta korvauksia voidaan hakea vasta jälkikäteen. Tällainen menettely muodostaa huomattavan taloudellisen riskin ja voi häiriötilanteessa vaarantaa kunnan talouden tasapainon sekä sen lakisääteisten tehtävien hoidon.

Kommenttinne jälki-lain 1 §:stä ja sen perusteluista

Kotkan kaupungin näkemyksen mukaan pykälässä esitetyt tavoitteet ovat merkittäviä ja tarpeellisia, sillä suurten ympäristövahinkojen torjunta edellyttää selkeitä vastuita ja organisoitua yhteistyötä.

Kommenttinne jälki-lain 2 §:stä ja sen perusteluista

Pykälän tavoite parantaa kuntien välistä yhteistä valmiutta sekä tukee meriympäristön suojelua että alueellista varautumista.

Pykälän kunnille osoitetut tehtävät ovat sinänsä perusteltuja, mutta käytännön vastuiden ja toimivallan jako tulee muotoilla niin, ettei operatiivinen johtaminen hajautuisi. Kuntien toimintavalmius perustuu virastoaikoihin, eikä kunnilla ole ympärivuorokautista johtamisvalmiutta, minkä vuoksi operatiivista vastuuta

ei tule asettaa kunnille tilanteissa, jotka vaativat välitöntä reagointia.

Kommenttinne jälki-lain 3 §:stä ja sen perusteluista

Kotkan kaupunki katsoo, että ehdotettu yhteistyöaluejako on perusteltu.

Kommenttinne jälki-lain 4 §:stä ja sen perusteluista

Alueellista yhteistyötä on tarpeen vahvistaa, jotta rajalliset resurssit, osaaminen ja kalusto saadaan hyödynnettyä tehokkaasti. Jälkitorjunnan operatiivinen johtovastuu tulisi kuitenkin osoittaa selkeästi pelastuslaitokselle, kun taas kunnat toimisivat asiantuntijaroolissa. Tarvittaessa kunnat voisivat tarjota virka-apua pelastuslaitokselle. On tärkeää varmistaa, että yhteistyö ei johda vastuun hajautumiseen, osaamisvajeisiin tai epäselvyyksiin kriisitilanteessa, vaan tukee selkeää, tehokasta ja johdettua toimintaa.

Kommenttinne jälki-lain 5 §:stä ja sen perusteluista

Yhteistyöalueilla laadittavia varautumissuunnitelmia pidetään hyvänä asiana. Myös Lupa- ja valvontaviraston ohjaavaa roolia pidetään hyvänä varmistamaan alueiden välillä yhtenäiset toimintamallit huomioiden kuitenkin alueiden väliset eroavaisuudet.

Kommenttinne pelastuslain 111 a §:n muutoksesta ja sen perusteluista

Kotkan kaupunki katsoo, että jälkitorjunnan johtovastuun tulisi olla pelastuslaitoksen vastuulla. Perustelut tälle ovat seuraavat:

1. Operatiivinen valmius ja kokemus: Pelastuslaitoksilla on vakiintunut rooli onnettomuuksien torjunnassa sekä toimivat johtamisjärjestelmät suurten häiriötilanteiden hallintaan.
2. Tilannekuvan hallinta: Suurissa alusöljy- ja kemikaalivahingoissa tilannekuva muuttuu nopeasti ja edellyttää jatkuvaa, reaaliaikaista johtamista, johon pelastuslaitoksilla on parhaat edellytykset.
3. Kemikaalitietoisuus ja -osaaminen: Pelastuslaitoksilla on olemassa tietoisuus ja osaaminen eri kemikaaleista sekä niiden käsittelyyn tarvittavia suojarusteita toisin kuin kunnilla.

4. Resurssien koordinointi: Pelastuslaitoksilla on käytännön kokemus eri viranomaisten ja toimijoiden yhteensovittamisesta, mikä on välttämätöntä laajoissa jälkitorjuntatoimissa.

5. Koulutus ja osaamisen ylläpito: Pelastuslaitos kouluttaa säännöllisesti henkilöstöään toimimaan kemikaalionnettomuustilanteissa mm. suuronnettomuusharjoitukset.

6. Yhtenäinen johtamismalli: Selkeä johtovastuu ehkäisee epäselvyyksiä, päällekkäisyyksiä ja viivästyksiä eri toimijoiden välillä.

Lisäksi on huomioitava viranomaisten erilaiset toimintavalmiudet ja osaaminen. Kuntien viranomaiset toimivat pääsääntöisesti virastotyöajassa, eikä kunnilla ole jatkuvaa ympärivuorokautista päivystystä tai vastaavaa operatiivista johtamisvalmiutta. Sen sijaan pelastuslaitokset toimivat ympärivuorokautisessa

valmiudessa ja kykenevät käynnistämään sekä johtamaan operatiivisia toimia viiveettä kaikissa tilanteissa. Suurten alusöljy- ja kemikaalivahinkojen kaltaisissa äkillisissä ja monimutkaisissa onnettomuuksissa tämä on ratkaiseva tekijä tehokkaan jälkitorjunnan kannalta.

Kommenttinne varautumissuunnitelmien laatimiseen liittyvästä rahoituksesta

Varautumissuunnitelmien laadintaan liittyvää rahoitusta valtionavustusten kautta pidetään hyvänä. On kuitenkin huomioitava lisäksi tarvittavan harjoittelun ja sekä henkilöstön kouluttamisen kustannukset. Myös tähän tulee kohdentaa rahoitusta.

Muut huomionne esityksestä

Ei muita huomioita.

Hannula Hanna
Kotkan kaupunki